

Motion till riksdagen

1989/90:Jo98

av Ingvar Eriksson m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:146

Livsmedelspolitiken

Regeringen har i proposition 1989/90:146 lagt fram förslag till en ny livsmedelspolitik. Stora förändringar kan bli följden för lantbrukets utövare när det gäller förutsättningarna för den framtida produktionen. Nuvarande jordbruksprisreglering, bestående av ett gränsskydd och en intern reglering, föreslås upphöra den 1 juli 1991. De jordbruksprisreglerade produkterna avses därefter endast skyddas med hjälp av ett gränsskydd. Avvecklingen av internregleringen avses ske stegvis för vissa produkter, medan andra ersätts med enklare och andra behålles i avvaktan på internationella förhandlingar. Resultatet av pågående GATT-förhandlingar avses få stor betydelse för det framtida gränsskyddet och stödet till jordbruket.

En stor brist i propositionen är att man huvudsakligen endast berör jordbrukets del med arealanvändningen för livsmedelsproduktion. Denna areal föreslås minskas på ett sätt som i praktiken innebär stora svårigheter för de berörda. Man borde ha kopplat förändringarna till den framtida energipolitiken och produktionen av jordbruksgrödor till industrin. Vidare tas miljöaspekter av förändringarna upp på ett sätt som är högst diskutabelt och i vissa fall direkt felaktigt.

Vi tar i denna motion upp en del av nämnda områden och lägger också yrkanden som är angelägna för att underlätta förändringar, men också för att ta vara på det svenska jordbrukets möjligheter.

Många av de i propositionen föreslagna förändringarna är radikala, och jordbruket och dess utövare måste få en rimlig omställnings- och anpassningstid. Det är viktigt att kontrollstationer läggs in så att uppföljning och eventuella korrigeringar kan göras innan det är för sent. Slumpen får inte bli avgörande för landsbygdens öde och åkermarkens framtida användning.

Den nya jordbrukspolitiken måste ge de svenska jordbruket möjlighet att konkurrera på lika villkor med omvärlden. Det svenska stöd- och skyddssystemet får inte försämra de svenska lantbrukarnas utgångsläge i förhållande till andra länders lantbrukare.

En viktig målsättning för de jordbrukspolitiska besluten måste vara att de har samma inriktning som motsvarande beslut inom EG. Detta för att skapa konkurrens på så lika villkor som möjligt, men också för att ge Sverige realistiska möjligheter inför ett framtida inträde i den europeiska handelsgemenskapen.

Det står i dag klart att vare sig Sveriges jordbrukare eller omvärldens, ef-

ter en omläggning av jordbrukspolitiken i enlighet med vad GATT-förhandlingarna syftar till, i framtiden kommer att ha råd att producera ett pristryckande överskott. Världens katastrof- och beredskapslager kan därför i framtiden avreglerade livsmedelshandel knappast bekostas av världens bönder genom produktion som inte täcker kostnaderna. Därför bör Sverige ta initiativ till internationella förhandlingar om lagrens storlek och finansiering för att säkra livsmedelstryggheten i världen.

I propositionen, s. 48, framhålles att i de förestående förhandlingarna mellan EFTA och EG om europeiskt samarbetsområde (EES) kommer ett EFTA-deltagande i EGs gemensamma jordbrukspolitik (CAP) inte att aktualiseras. EG-sidan har däremot förutskickat att man kommer med önskemål om ökat marknadstillträde för vissa jordbruksprodukter. Visserligen talar det om att man från svensk sida kommer att begära motsvarande lättnader på EG-marknaden för intressanta svenska produkter. Vi förutsätter att det då rör sig om produkter på livsmedelsområdet.

Gränsskyddet måste vara reallt det vill säga följa inflationen och dessutom vara produktanknutet. Rättvisa och full jämförbarhet inom varje produktområde vad gäller ländernas skydd och stöd måste till, annars kommer fullt konkurrenskraftiga delar av vår jordbruksproduktion att slås ut.

Jordbruksgrödor till industrin

Jordbrukets grödor till industrin är en viktig del av jordbruksproduktionen i stora delar av Sydsverige. Sockerbetor, fabrikspotatis samt oljeväxter producerade av vårt lantbruk, och vidareförädlade av svensk industri är och förblir klart konkurrenskraftiga – under förutsättning att produktionen får ske på lika villkor som exempelvis inom EG. Inom denna svenska industri pågår i dag intressant, lovande forskning och utveckling av nya produkter för andra användningsområden. Det vore av flera skäl fel att äventyra denna utveckling genom drastiska produktionsminskningar, inte minst i ett läge där alla är inriktade på att få fram nya jordbruksgrödor till industrin. Detta för att minska spannmålsöverskottet. Grödorna är också mycket betydelsefulla ur beredskaps- och miljösynpunkt.

Mot denna bakgrund är skälen goda att bibehålla odlingarna av dessa jordbruksgrödor i nuvarande omfattning till svensk industri.

Fabrikspotatis

Vi vill hänvisa till annan motion som mera ingående behandlar fabrikspotatissidan.

Sockernäringsen

Produktionsmålet även för socker borde kunna sättas så att försörjningsförmågan på nationell nivå tillgodoses. Vi vill i sammanhanget erinra om att det internationella sockeravtalet numera bara är av administrativ karaktär och inte innehåller någon förbindelse från Sveriges sida att stå som sockerimportör. Frihet bör därför i princip ges till en på normskördarna baserad arealanpassning till full fredstida självförsörjning. Detta kommer visserligen att

medföra smärre – måttliga – sockeröverskott vissa år. Men om världsmarknadspriset i en sådan situation råkar göra export mera lönsam eller mindre förlustbringande än överlagring, som för närvarande sker, borde export få ske. Exportförbudet bör inte få lägga hinder i vägen för det ekonomiskt bästa alternativet och måste därför bort.

Odling till full självförsörjning skulle ge ett visst bidrag till ett bättre utnyttjande av överskottsarealen – och därigenom ge tid till en väl genomtänkt och anpassad strukturrationalisering av sockerindustrin. Sockernäringens parter bör själva få bestämma arealens storlek utan statlig inblandning. Näringen har goda förutsättningar att själva fastställa en årlig lagom betareal.

Man borde även få överväga en uppläggning med ett A-pris för inhemsk konsumtion och ett B-pris för kvantitet till exportmarknaden på samma sätt som för närvarande sker inom EG.

Oljeväxtodlingen

Oljeväxtodlingens storlek anpassas till den inhemska användningen av svensk rapsolja och till beredskapsbehovet. För att garantera en av beredskapskäl tillräcklig inhemsk odling baseras produktionen på kontraktsteckning i offentlig regi. Det nya systemet föreslås gälla fr.o.m. 1992 års skörd. Nuvarande system med fettvaruavgifter på import och vid tillverkning av oljor och fetter avses behållas. Fettvaruavgiften skall även omfatta inhemskt slakterifett. Avgifterna kommer, på samma sätt som införselavgifterna för andra produkter, att bibehållas på nuvarande nivå i avvaktan på resultatet av GATT-förhandlingarna. Detta innebär att fettvaruavgiften föreslås svara mot nuvarande svenska prisnivå på rapsolja.

Förslaget anges bygga på LAG:s förslag vad gäller odlingens omfattning och kontraktering. På de ytterligare ställen i propositionen, där oljeväxtodlingens framtida omfattning nämns, används formuleringar som "tillräcklig ur beredskapssynpunkt".

Detta är en alltför vag formulering, eftersom beredskapsbehovet av olja inte blev tillfredsställande belyst och utrett i samband med LAG:s rapport.

Denna uppfattning har framförts förutom av Svensk Oljeextraktion AB av en rad viktiga remissinstanser, som t.ex. Livsmedelsverket, Socialstyrelsen, LO och SLIM m.fl.

Med tanke på den osäkra planeringssituation som både jordbruk och förädlingsindustri nu befinner sig i, är det nödvändigt med ett klarläggande angående vilken volym oljefrö som framgent skall odlas och bearbetas inom landet.

I en samlad bedömning bör även ÖCB:s krav för behovet av vegetabiliska oljor för tekniska ändamål vägas in. Enligt ÖCB skall oljeväxtodlingen i händelse av avspärning inte enbart räcka för att tillgodose råvara till margarin utan även för framställning av tvål, tvättmedel och andra kemiska produkter.

En kvantifiering av frövolymen till *nivån 275 000 ton frö* leder till att energinnehållet från fett i kriskosten hamnar på en mer realistisk nivå, ca 28 energiprocent, jämfört med LAG:s förslag som förutsätter en så låg nivå som 25 energiprocent i form av fett.

Denna frövolym motsvarande 20 000 ton olja kan nås till *samma beredskapskostnad* som i LAG:s förslag. Detta beror på att användningen inom landet av svensk rapsolja inom något år kommer att öka med motsvarande kvantitet till följd av framgångsrikt växtförädlingsarbete.

På så sätt kommer inte en ökad inhemsk odling av oljefrö att innebära ökade exportkostnader, utan i stället kan *en större säkerhet i kriskosten* nås till en redan accepterad beredskapskostnad.

En följd effekt av detta blir också en förstärkt beredskap på foderprotein- sidan. Även ÖCB har framhållit rapsmjölets beredskapsvärde.

Vegetabiliskt fett

Modern oljeväxtodling etablerades i Sverige som följd av andra världskrigets besvärliga försörjningsläge beträffande vegetabiliskt matfett. Nu gällande system för prisreglering avser en årlig odling och skördevolym som motsvarar landets total konsumtion av vegetabiliskt fett. 165 000–170 000 ha respektive 320 000–330 000 ton frö (ca 7 % vattenhalt) med oljemängden 130 000–140 000 ton. Importmöjligheter och önskvärdheten av att för olika ändamål blanda skilda fettyper medför dock en utbyteshandel med både frö och olja. Under fredstid används därför nu ungefär en tredjedel av den normala årsskördens oljevolum för livsmedelsändamål i landet. Rapsoljans näringsmässiga egenskaper med stor andel enkel- och fleromättade fettsyror anses i dag synnerligen fördelaktig. Detta jämte fortgående, än bättre anpassning genom växtförädling av fettsyramönstret efter avnämarnas och kostexperternas önskemål talar för att just raps- och rybsfettet får en ökad andel av det humana fettintaget.

Proteinfoder

Kapaciteten i landets bearbetningsindustri har kunnat utnyttjas väl med utbytesexport av inrikes ej förbrukad olja samt tillhandahållande av värdefullt och marknadsvinnande proteinfoder inom landet. Som mjöl och expeller har den inhemska användningen av dessa foderslag nästan fördubblats sedan 1980-talets början. Nuvarande förbrukning av oljeväxtproteinfoder medför att bearbetningsindustrin har ett råvarubehov på 300 000 ton frö per år. Därutöver förbrukas nu 10 000–15 000 ton som helfrö för *vissa* foderblandningar. Oljeväxtodlingen som proteinfoderkälla är en värdefull resurs inte minst ur beredskaps synpunkt.

Vegetabilisk olja inte enbart livsmedel

I framtiden kommer förmodligen oljeväxtfettet att få allt större användning också utanför livsmedelssektorn. Redan nu medför miljöhänsyn och andra kvalitativa fördelar att raps- och rybsolja utgör ett attraktivt alternativ till mineralolja i många sammanhang såväl i Sverige som utomlands. Det gäller t.ex. som skärvätska i metallindustrin, formolja vid cementgjutning, hydraulolja inte minst i skogsmaskiner, kedjeolja för motorsågar, tillsatsmedel i kemiskt växtskydd, råvara i kemisk-teknisk industri för flera olika specialprodukter samt som drivmedel främst i specialmotorer och då i särskilt känslig miljö.

För svensk växtodling innebär oljeväxtodlingen inte enbart produktion av vegetabiliskt fett och proteinfoder. I kulturlandskapet betyder i blomnings-tid de solgula fälten rena skönhetsupplevelser.

Oljeväxter utgör ett positivt inslag i ensidiga, främst stråsådes- och gräsdominerade, växtföljder. Detta genom gynnsamma effekter på såväl markstruktur som odlingshygien. Förekomsten av svärbemästrade och kemikaliekrävande växtsjukdomar minskar vid bruk av omväxlingsgrödor. Den lätt omsättbara oljeväxthalmen betyder minskat kvävegödslingsbehov i efterföljande grödor. Oljeväxtodlingen har mycket positiv effekt inte minst miljömässigt. Växttiden är lång, är bra i växtföljden, som vinterfoder för viltfaunan samt för bisamhällena i honungsproduktionen. Den har lång växttid vilket minimerar näringsutlakning från marken osv.

Väl integrerad kvalitetsutveckling

Svensk oljeväxtodling kännetecknas av ett marknadsinriktat och resultatskapande utvecklingsarbete. Detta har möjliggjorts genom dels att odlingen alltid skett på kontrakt, dels det nära samarbete och den fortgående dialog som förs mellan avnämare (bearbetnings- och margarinindustri), Livsmedelsverket, odlarorganisation och växtförädlare. Härvidlag har regleringsföreningen, Sveriges Oljeväxtintressenter, spelat en stor och central roll som samlande organ. Då nu regleringsföreningen upphör genom föreslagen avreglering måste branschen själv få ta över dessa uppgifter i samarbete med Statens jordbruksnämnd.

Den svenska oljeväxtnäringen ligger väl till internationellt sett. Utvecklingen de senaste decennierna har varit revolutionerande. Odlingsmateriel och kvalitet har förbättrats med god anpassning till marknadens krav.

Det är viktigt att tillvarata den kompetens som finns i landet på såväl odlarsidan som industrisidan.

Mot bakgrund av det i motionen framförda synes skälen för en odling om nuvarande omfattning vara mycket goda. Odlingsarealen bör därför framöver kunna ligga på nivån 150 000–170 000 ha.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kontrollstationer,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konkurrens på lika villkor med omvärlden,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jordbrukspolitiska beslutets inriktning och EG,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationella förhandlingar kring katastrof- och beredskapslagring och dess finansiering,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om marknadstillträde på livsmedelsområdet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om realt gränsskydd.

Mot. 1989/90
Jo98

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jordbruksgrödor till industrin.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sockernäringen.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om oljeväxtodlingen och dess industri.

Stockholm den 8 maj 1990

Ingyar Eriksson (m)

Bertil Danielsson (m)

Carl G Nilsson (m)

Knut Wachtmeister (m)

Wiggo Komstedt (m)

Bo Lundgren (m)

Karl-Gösta Svenson (m)

Per Stenmarck (m)

